

ZBIGNIEW ZIOŁO
SŁAWOMIR PIRÓG

Lokalizacja zarządów i potencjał ekonomiczny wiodących firm zachodnio-europejskich

Współczesnym tendencjom rozwoju społeczno-gospodarczego towarzyszy nasilający się proces koncentracji kapitału w coraz większych i sprawniej działających korporacjach ponadnarodowych. W strukturze wiodących korporacji ponadnarodowych w miarę wzrostu kapitału nasila się integracja coraz bardziej zróżnicowanych elementów o funkcjach: zarządzających, produkcyjnych, badawczo-rozwojowych, usługowych, handlowych, finansowo-kapitałowych i logistycznych. Podstawowe znaczenia w procesie kształtowania tego typu firm mają ich zarządy, spełniające funkcje centrów decyzyjnych, które zarządzają tą złożoną, wielosektorową strukturą dynamiczną i wyznaczają poszczególnym elementom określoną pozycję na światowym rynku. W zależności od koniunktury gospodarczej centra decyzyjne uaktywniają zasoby kapitałowe, wpływając na zwiększenia rozmiarów dotychczasowej działalności, czy kreowanie nowych lokalizacji, celem wkroczenia lub utrwalania swojej pozycji konkurencyjnej na związanych z nimi obszarach rynkowych. Podstawowym celem tej działalności jest dbałość o systematyczne podnoszenia konkurencyjności oferowanych produktów oraz osiąganie najkorzystniejszych wyników finansowych obecnie czy w najbliższym czasie.

Dzięki rozwojowi firm ponadnarodowych następuje nasilający się proces integracji europejskiej a także gospodarki światowej, który należy obecnie traktować jako obiektywny proces ekonomiczny związany z postępującym rozwojem cywilizacyjnym. Ten makroekonomiczny proces gospodarczy realizuje się odmiennie w konkretnych uwarunkowaniach złożonej przestrzeni geograficznej (Zioło 1996, 1999, 2001). Zróżnicowana przestrzeń geograficzna stwarza bowiem często odmienne warunki dla rozwoju i nasilania się procesów wzrostu społeczno-gospodarczego przejawiającej się w nasilaniu działalności ponadnarodowych firm, prowadzenia działalności produkcyjno-usługowej i kształtowania się ich obszarów rynkowych. W konsekwencji towarzyszy temu postępująca koncentracja przestrzenna poszczególnych elementów strukturalnych ponadnarodowych korporacji, w tym ich zarządów jako centrów decyzyjnych. Stąd wydaje się, iż na polu geografii przemysłu otwiera się nowe pole badawcze związane z koniecznością coraz precyzyjniejszego poznawania tych coraz bardziej złożonych procesów ekonomiczno-przestrzennych. Wydaje się, iż wypełnią one lukę zaznaczającą się między polem badań makroekonomicznych a polem badań geograficzno-ekonomicznych. Pozwolą one odpowiadać na pytanie, jakie jest odzwierciedlenie reguł rozwoju makroekonomicznego w różnej skali układów przestrzennych. Wydaje się, iż szczególne znaczenie ma tu poznanie prawidłowości przestrzen-

nych związanych z podejmowaniem decyzji w zakresie kierunków rozwoju i penetracji ponadnarodowych firm dotyczących nowych lokalizacji oraz włączania przedsiębiorstw poszczególnych krajów w swoje struktury organizacyjne, zwłaszcza wobec nasilającej się coraz bardziej integracji europejskiej i postępujących procesów globalizacji.

W świetle przedstawionych przesłanek w niniejszych rozważaniach zmierzać będziemy do określenia rozmiarów potencjału produkcyjno-usługowego 1000 największych firm europejskich, zróżnicowania ich struktury branżowej oraz koncentracji przestrzennej ich zarządów (centrów decyzyjnych). Zakładamy bowiem, iż koncentracja przestrzenna centrów decyzyjnych jest wyrazem stopnia atrakcyjności przestrzeni europejskiej dla zarządzania działalnością produkcyjną, czy usługową tej kategorii firm europejskich.

Ogółem firmy te skupiają 2550,6 mld funtów kapitału akcyjnego, osiągnęły one łączny zysk przed opodatkowaniem 153,1 mld oraz zatrudniały 22,5 mln pracowników (tab. 1). Kapitał poszczególnych firm europejskich charakteryzował się dużym zróżnicowaniem i wahał się od 63,3 mld do 0,3 mld funtów a więc jak 212:1. W strukturze rangowej wiodących firm pierwsze pozycje zajmują dwa banki (European Investment Bank, Societa Generale) których łączny kapitał akcyjny wynosi 117,2 mld¹ funtów i stanowi 4,6% ogólnej wartości analizowanych firm. Kolejne pozycje zajmują firmy branży paliwowej (Royal Dutch/Shell), energetycznej (Electricite de France) i finansowe (Cie de Suez). Te pięć największych firm europejskie skupiają 9,6% kapitału i tylko 1,5% pracujących. Wśród nich największym zyskiem odznacza się Royal Dutch/Shell, który wynosi 6,6 mld funtów.

Łącznie 20 największych firm europejskich charakteryzuje się dużą koncentracją kapitału i razem skupiają 22,7% ogólnej wartości kapitału akcyjnego 1000 wiodących firm i 11,9% pracujących. Wśród nich dominujące znaczenie mają instytucje bankowo-finansowe (7 firm), które obejmują blisko połowę tego kapitału (9,3%) tej kategorii firm. Świadczy to o znaczącej pozycji tego sektora jako czynnika stymulującego proces wzrostu gospodarczego. Kolejną pozycję zajmują firmy paliwowe (5 firmy), skupiające 5,5% kapitału, a następnie samochodowe-transportowo-produkcyjne (4 firmy), energetyczne (2 firmy) i łączności (1 firma).

Wśród przemysłowych firm europejskich, pod względem kapitału, dominujące znaczenie mają: Royal Dutch/Shell (koncern brytyjsko-holenderski), który skupia 50,2 mld funtów kapitału (czyli 3,8% wartości kapitału firm przemysłowych), Electricite de France (3,4%), Daimler-Benz (2,1%), Siemens (1,9%), British Gas (1,9%), Ste Elf Aquitaine (1,7), Volkswagen, niemiecki koncern energetyczny RWE, British Petroleum Company oraz włoski koncern Fiata. Łącznie te dziesięć wiodących koncernów przemysłowych skupiają 21,2% kapitału firm przemysłowych.

Natomiast pod względem rozmiaru rynku pracy pierwszą pozycję zajmuje Siemens zatrudniający 393,9 tys. pracowników, tj. 2,9% firm przemysłowych, Daimler-Benz (341,9 tys., 2,5%), Unilever Group (Holandia, 30,4, 0 tys., 2,2%), Fiat (256,6 tys., 1,9%), Philips Electronics (249,7 tys.), Volkswagen (243,6 tys.), Nestle (212,7 tys.), BBC Brown Bover (Szwajcaria, inżynieria przemysłowa, 207,6 tys.), ABB Asea Brown (Szwajcaria, energetyka,

¹ O przybliżonych rozmiarach kapitału tych banków może świadczyć fakt, iż w stosunku do PKB Polski, który w 1995 r. wynosił 127,1 mld dolarów USA, kapitał European Investment Bank wynosi 70,9% jego wartości, a w stosunku do kapitału Societa Generale 60,4%. Łączny kapitał obu banków jest wyższy o 31,2% w stosunku do polskiego PKB (według kursu pierwszego tygodnia marca 2001. funta 1,4225 w stosunku do 1 dol. USA).

Tabela 1. Wiodące firmy europejskie w 1996 r.

Lokata	Nazwa przedsiębiorstwa	Państwo	Sektor	Siedziba	Kapitał akcyjny w mld funtów	Zysk przed opodatkowaniem mld funtów	Zatrudnieni e w tys.	Struktura	
								Kapitału	Zatrudnie nia
1	European Investmen Bank	Luksemburg	Banki	Luksemburg	63,3	0,9	0,8	2,5	0,00
2	Societa Generale	Francja	Banki	Paryż	53,9	0,7	44,4	2,1	0,20
3	Royal Dutch/Shell	Holandia	Ropa, gas i paliwa jądrowe	Haga	50,2	6,6	106,0	2,0	0,47
4	Electricite de France	Francja	Energetyka	Paryż	45,0	0,3	118,1	1,8	0,52
5	Cie de Suez	Francja	Finanse	Paryż	29,8	0,7	67,0	1,2	0,30
6	Daimler-Benz	Niemcy	Transport-Produkcja i sprzedaż	Stuttgart	27,5	0,8	341,9	1,1	1,52
7	Siemens	Niemcy	Sprzęt elektryczny	Monachium	25,4	0,8	393,9	1,0	1,75
8	France Telecom	Francja	Łączność	Paryż	25,2	2,4	154,5	1,0	0,69
9	Credit Lyonnais	Francja	Banki	Lyon	24,6	-0,5	71,4	1,0	0,32
10	British Gas	Wielka Brytania	Ropa, gas i paliwa jądrowe	Londyn	24,6	0,9	70,0	1,0	0,31
11	SNCF	Francja	Usługi transportowe	Paryż	22,4	-1,0	221,0	0,9	0,98
12	Ste Elf Aquitaine	Francja	Ropa, gas i paliwa jądrowe	Courbevoie	22,3	0,4	94,3	0,9	0,42
13	Volkswagen	Niemcy	Transport-Produkcja i sprzedaż	Wolfsburg	21,9	0,2	243,6	0,9	1,08
14	Deutsche Bank	Niemcy	Banki	Frankfurt	21,8	1,2	65,1	0,9	0,29
15	RWE	Niemcy	Energetyka	Essen	20,8	0,8	118,0	0,8	0,52
16	British Petroleum Company	Wielka Brytania	Ropa, gas i paliwa jądrowe	Londyn	20,8	2,3	66,6	0,8	0,30
17	HSBC Holdings	Wielka Brytania	Banki	Londyn	20,6	3,2	106,9	0,8	0,47
18	Fiat	Włochy	Transport-Produkcja i sprzedaż	Turyń	20,0	-0,6	256,6	0,8	1,14
19	Union Bank of Switzerland	Szwajcaria	Banki	Zurich	19,7	1,0	27,7	0,8	0,12
20	Veba	Niemcy	Ropa, gas i paliwa jądrowe	Dusseldorf	19,5	1,2	126,9	0,8	0,56
Razem									
Ogółem 1000 firm					579,6	22,2	2 694,5	22,7	11,95
					2 550,6	153,1	22 539,6	100,0	100,00

Źródło: The Definitive to Bussiness Today, TheTimes 1000, 1996. Times Book 1995.

207,6 tys.) Cie Generale des Eaux (zaopatrzenie w wodę, 204,3 tys.). Łącznie wymienione koncerny skupiają 2,6 mln pracujących, tj. 19,1% zatrudnionych w firmach przemysłowych.

W strukturze 1000 największych firm europejskich zdecydowaną przewagę miały firmy skupiające ponad 10 mld funtów kapitału (tab. 2). W 54 firmach tej kategorii skupia się łącznie aż 41,2% kapitału wiodących firm europejskich. Wyrównany udział pod względem udziału liczebności firm i kapitału miały firmy skupiające od 2 do 5 mld funtów, które obejmowały 181 firm i 22,3% wartości kapitału. Natomiast pod względem liczebności zdecydowanie przeważały jednostki małe o wartości kapitału od 0,3 mld do 1,0 mld. Reprezentowało je 51,9% firm, które skupiały tylko 11,3% wartości kapitału.

Tabela 2. Koncentracja kapitału akcyjnego wiodących firm europejskich

Lp.	Wielkość kapitału akcyjnego w tys. funtów	Liczba firm	Wartość kapitału akcyjnego w tys. funtów	Struktura	
				firm	kapitału
1	300-500	256	102 356 928	25,6	4,0
2	500-1000	263	185 292 033	26,3	7,3
3	1000-2000	191	261 426 040	19,1	10,2
4	2000-3000	89	217 483 198	8,9	8,5
5	3000-5000	92	352 273 875	9,2	13,8
6	5000-10000	55	382 180 243	5,5	15,0
7	10000-20000	36	509 192 935	3,6	20,0
8	20000-40000	14	327 927 008	1,4	12,9
9	40000-65000	4	212 463 203	0,4	8,3
	Ogółem	1000	2 550 595 463	100,0	100,0

Źródło: Por. tab. 1.

Podobnie największe firmy europejskie poważnym zróżnicowaniem charakteryzują się pod względem liczby pracowników, która waha się od 4 osób do 393,9 tys. osób. Dominujące znaczenie pod tym względem ma Firma Siemens zatrudniająca 393,9 tys. pracowników, Daimler-Benz (341,9 tys.) a następnie Fiat (256,6 tys.), Volkswagen (243,6 tys.) i SNCF (221,0 tys.). Te pięć dominujących firm, stanowiących 0,5% ogólnej liczebności firm, skupia łącznie 6,5% ogólnego zatrudnienia w 1000 największych firm europejskich. Znaczny stopień koncentracji zatrudnionych występuje w korporacjach skupiających ponad 50 tys. pracujących (tab. 3)². Obejmują one 121 firm, czyli 12,1%, a skupiają aż 54,2% pracujących. W strukturze wielkościowej firm najliczniej występują korporacje mniejsze zatrudniające do 5 tys. pracujących. Łącznie obejmują one 28,2% firm, które skupiają tylko 2,4% pracujących.

Przedstawiona analiza wskazuje na bardzo duże zróżnicowanie potencjału produkcyjnego 1000 największych firm europejskich zarówno w świetle wartości kapitału akcyjnego jak i liczby pracujących. Stopień zróżnicowań wyrażają wskaźniki koncentracji kapitałowej i koncentracji pracujących. W świetle wartości wskaźników wyższą koncentracją analizowane firmy charakteryzują się pod względem wartości kapitału, czego wyrazem jest bardzo wysoki wskaźnik koncentracji kapitałowej wynoszący 0,453³ a nieco niższą koncentracją

² Analiza ta dotyczy 918 firm, które podały liczbę pracujących, pozostałe 82 firmy takich danych nie podało.

³ Wskaźnik koncentracji kapitału (W_k) w dominujących firmach obliczono według formuły:

pracujących - wskaźnik koncentracji pracujących – 0,479⁴. Oznacza to, iż największe firmy europejskie wykazują stosunkowo duże zróżnicowanie pod względem badanych cech, przy czym bardziej różnicuje je wartość kapitału aniżeli liczba pracujących.

Tabela 3. Koncentracja pracujących w wiodących firmach europejskich

Lp.	Wielkość zatrudnienia w tys.	Liczba firm	Liczba pracujących	Struktura	
				Firm	Pracujących
1	0-1	73	25 818	8,0	0,1
2	1-5	185	513 116	20,2	2,3
3	5-10	179	1 319 406	19,5	5,9
4	10-30	278	4 902 618	30,3	21,8
5	30-50	92	3 559 379	10,0	15,8
6	50-100	66	4 644 188	7,2	20,6
7	100-200	32	4 155 050	3,5	18,4
8	200-300	9	2 052 991	1,0	9,1
9	300-400	4	1 367 031	0,4	6,1
Ogółem		918	22 539 597	100,0	100,0

Źródło: Por. tab. 1.

Poziom zatrudnienia największych firm europejskich generalnie nawiązuje do wartości ich kapitału akcyjnego (tab. 4). Firmy o liczbie zatrudnionych do 30 tys. pracowników i do 2 mld kapitału obejmują łącznie 57,8% ich ogólnej liczby a firmy z przedziału od 2 mld funtów do 10 mld i od 30 tys. pracujących do 200 tys. obejmują 9,5% analizowanych firm. W poszczególnych przedziałach wielkościowych występują jednak duże zróżnicowania między wartościami analizowanych cech, np. największy pod względem kapitału European Investmen Bank o wartości 63,3 mld funtów zatrudnia tylko 0,8 tys. pracowników, co związane jest z faktem, iż jego działalność nastawiona jest głównie na usługi bardzo dużych europejskich kredytobiorców, podejmujących bardzo duże inwestycje. Duże zróżnicowanie liczby pracujących występuje także w przedziale wartości kapitałowej od 10 mld do 20 mld. Podobnie firmy zatrudniające od 100 tys. do 200 tys. pracowników odznaczają

$$W_k = \frac{1}{200} \sum_{i=1}^n |p_i - k_i|$$

gdzie: p - udział liczebności firm w i -tym przedziale,

k - udział kapitału w firmach i -tego przedziału

n - liczba przedziałów.

⁴ Wskaźnik koncentracji pracujących (W_z) w dominujących firmach obliczono według formuły:

$$W_z = \frac{1}{200} \sum_{i=1}^n |p_i - z_i|$$

gdzie: p - udział liczebności firm w i -tym przedziale,

z - udział pracujących w firmach i -tego przedziału

n - liczba przedziałów.

się bardzo dużym zróżnicowaniem wartości kapitału od ponad 0,3 mld funtów do ok. 50 mld. Relacje między liczbą pracujących a wartością kapitału w poszczególnych firmach podkreśla stosunkowo niska wartość współczynnika korelacji która wynosi 0,541. Zróżnicowania w tym zakresie bardzo silnie związane są z przynależnością branżową poszczególnych firm.

Tabela 4. Relacja między wartością kapitału akcyjnego a liczbą pracujących w wiodących firmach europejskich

Wielkość zatrudnienia w tys.	Ogółem	Wartość kapitału akcyjnego w mln. funtów								
		0,3-0,5	0,5-1,0	1,0-2,0	2,0-3,0	3,0-5,0	5,0-10,0	10,0-20,0	20,0-40,0	40,0-65,0
0-1	73	28	28	9	5	0	1	1		1
1-5	185	76	67	28	8	3	2	1		
5-10	179	73	57	27	9	9	4			
10-30	278	45	77	63	38	34	15	6		
30-50	92	4	11	32	19	14	9	2		1
50-100	66	3	0	8	6	20	16	7	6	
100-200	32	2	0	2	2	4	5	12	3	2
200-300	9			1	0	0	1	4	3	
300-400	4							2	2	
brak danych	82	25	23	21	2	8	2	1		
Ogółem	1000	256	263	191	89	92	55	36	14	4

Źródło: Por. tab. 1.

Wiodące firmy europejskie charakteryzują się znacznym zróżnicowaniem struktury branżowej. Wśród 1000 największych firm europejskich, pod względem kapitału dominujące znaczenie mają banki, które występują najliczniej i reprezentuje je 103 jednostki, czyli 10,3% ich liczebności a skupiają aż 21,9% kapitału (tab. 5). Znaczną koncentracją kapitału charakteryzują się także firmy reprezentujące sektor paliwowy (8,9% kapitału), energetyczny (8,2%), finanse (5,2%) oraz transport – produkcję i sprzedaż (5,1%). Wymienione sektory reprezentowane przez 292 firmy, charakteryzują się znaczną koncentracją kapitału i skupiają łącznie aż 49,3% kapitału 1000 największych firm europejskich. Najmniejsze znaczenie mają mniej licznie firmy reprezentowane przez: sektor rolniczy (1 firma), instrumenty inżynierskie (4 firmy), przemysł włókienniczy (10 firm), przemysł tytoniowy (6 firm), które łącznie skupiają tylko 0,7% kapitału największych firm.

W strukturze sektorowej największych firm europejskich znaczącą rolę odgrywają instytucje finansowe (banki, finanse, instytucje ubezpieczeń, obsługa nieruchomości i fundusze powiernicze), które łącznie obejmują aż 281 firm, 34,0% kapitału, wygospodarowały 28,5% zysku przed opodatkowaniem i skupiają 13,4% pracujących. Wśród nich, jak już wspomniano dominuje 103 banków, które skupiają 21,9% kapitału i tylko 7,2% pracujących.

W strukturze firm europejskich działalność przemysłowa reprezentowana jest przez 538 koncerny, które łącznie skupiają 51,2% kapitału, wygospodarowały 55,3% zysku oraz obejmują 61,0% pracujących. Wśród nich największe znaczenie pod względem kapitału ma

Tabela 5. Struktura sektorowa 1000 największych firm europejskich w 1996 r.

Lp	Sektor	Liczba firm	w mld funtów		Zatrudnieni e w tys.	Struktura		
			Kapitał akcyjny	Zysk przed opodatkowaniem		Kapitał akcyjny	Zysk przed opodatkowaniem	Zatrudnienie
1	Banki	103	557,3	28,9	1606,4	21,9	18,9	7,1
2	Ropa, gas i paliwa jądrowe	39	226,6	17,7	854,0	8,9	11,6	3,8
3	Energetyka	60	208,4	11,7	807,6	8,2	7,7	3,6
4	Finanse	61	133,0	3,1	693,8	5,2	2,0	3,1
5	Transport-Produkcja i sprzedaż	29	130,3	2,8	1696,4	5,1	1,8	7,5
6	Ubezpieczenia	46	109,9	9,5	623,5	4,3	6,2	2,8
7	Usługi transportowe	48	109,3	-0,7	1238,8	4,3	-0,5	5,5
8	Przemysł chemiczny	33	106,4	6,8	1125,5	4,2	4,4	5,0
9	Inżynieria przemysłowa	64	83,0	2,5	1649,2	3,3	1,7	7,3
10	Hutnictwo i metalurgia	34	75,0	1,7	830,0	2,9	1,1	3,7
11	Zywność	33	65,6	9,5	1062,6	2,6	6,2	4,7
12	Łączność	4	61,9	6,9	541,1	2,4	4,5	2,4
13	Kosmetyki	35	61,4	9,7	808,3	2,4	6,3	3,6
14	Sklepy	40	47,8	5,0	1291,8	1,9	3,2	5,7
15	Elektronika	20	42,6	2,0	743,2	1,7	1,3	3,3
16	Browary	23	42,5	4,6	405,9	1,7	3,0	1,8
17	Sprzęt elektryczny	8	40,5	1,8	721,1	1,6	1,1	3,2
18	Materiały budowlane	36	39,0	3,2	471,3	1,5	2,1	2,1
19	Nieruchomości	36	37,5	1,2	61,0	1,5	0,8	0,3
20	Telekomunikacja	13	36,1	2,7	524,1	1,4	1,8	2,3
21	Biura konstrukcyjne	33	35,5	1,7	779,7	1,4	1,1	3,5
22	Mieszany	22	32,9	1,7	508,4	1,3	1,1	2,3
23	Zaopatrzenie w wodę	13	30,5	2,0	276,8	1,2	1,3	1,2
24	Inny przemysł materiałowy	16	29,1	1,1	499,6	1,1	0,7	2,2
25	Media	25	28,9	4,0	285,0	1,1	2,6	1,3
26	Fundusze powiernicze	35	28,5	0,8	35,8	1,1	0,5	0,2
27	Opakowania papierowe	26	27,0	0,9	244,9	1,1	0,6	1,1
28	Kopalnie	7	25,2	1,3	190,4	1,0	0,9	0,8
29	Sprzedaż żywności	16	21,5	1,8	651,4	0,8	1,2	2,9
30	Konglomeraty	3	21,4	2,9	298,6	0,8	1,9	1,3
31	Hotele	9	18,1	0,5	353,0	0,7	0,3	1,6
32	Lotniczy przemysł	9	14,3	0,0	221,4	0,6	0,0	1,0
33	Tyton	6	13,5	2,9	131,1	0,5	1,9	0,6
34	Włókiennictwo	10	6,0	0,5	165,9	0,2	0,3	0,7
35	Instrumenty Inżynieryjne	4	3,7	0,4	68,8	0,1	0,2	0,3
36	Rolnictwo	1	0,3	0,0	73,3	0,0	0,0	0,3
	Ogółem	1000	2550,6	153,1	22539,6	100,0	100,0	100,0

Źródło: Por. tab. 1.

39 koncernów reprezentujących przemysł ropy naftowej, gazu i paliw jądrowych, które łącznie skupiają 8,9% kapitału, 11,6% zysków i 3,4% pracujących. Drugą pozycję zajmuje 60 koncernów energetycznych, które obejmują 8,2% kapitału, 7,7% zysków i 3,6% pracujących a trzecia pozycja przypada na 29 koncernów sektora produkcji i sprzedaży samochodów, które

obejmują 5,1% kapitału i 7,5% pracujących. Te trzy dominujące sektory przemysłowe reprezentowane przez 128 koncernów skupia łącznie 22,2% kapitału, i 14,9% zatrudnionych.

Kolejne pozycje zajmują koncerny przemysłu: chemicznego (33 firm), inżynierii przemysłowej (64 firm), hutnictwa i metalurgii (34) i przemysłu kosmetycznego (35). Łącznie obejmują one 166 firm oraz 12,8% kapitału i 19,6% pracujących. Dalsze miejsca zajmują: firmy elektroniczne (20), browary (23), producenci sprzętu elektrycznego (8), materiałów budowlanych (36), biura konstrukcyjne (33) i zaopatrzenia w wodę (13), które łącznie skupiają 9,1% kapitału dominujących firm oraz 15,1% pracowników.

Generalnie należy stwierdzić, iż w strukturze 1000 największych firm europejskich podstawową rolę odgrywają korporacje przemysłowe obejmujące 52,5% ich ogólnej liczby a następnie instytucje bankowo-finansowe (28,1%), komunikacyjne (9,0%), handlowe (5,6%) i pozostałe sektory gospodarki (4,8%).

W wyniku historycznego procesu wzrostu gospodarczego poszczególne kraje zachodnie na swoim terenie stwarzały różne możliwości rozwoju centrów decyzyjnych (zarządów) wiodących firm europejskich. Wpływa na to w głównym stopniu potencjał gospodarczy danego kraju kształtujący się w fazie industrialnego rozwoju, rozwój myśli technicznej i systematyczne wdrażanie metod innowacyjnego zarządzania nawiązującego do rozwoju organizacyjno-technicznego. Dlatego najwięcej siedzib zarządów wiodących firm europejskich skupia się na terenie Wielkiej Brytanii, bo aż 332, czyli 33,2% ich liczebności (tab. 6).

Tabela 6. Struktura przestrzenna 1000 największych firm europejskich w 1996 r.

Lp.	Kraje	Liczba firm	w mld funtów		Zatrudnienie w tys.	Struktura	
			Kapitał akcyjny	Zysk przed opodatkowaniem		Kapitał akcyjny	Zatrudnienie
1	Wielka Brytania	332	599,8	64,9	5 989,1	23,5	26,6
2	Francja	131	551,5	15,7	4 484,3	21,6	19,9
3	Niemcy	134	428,3	30,4	4 855,8	16,8	21,5
4	Szwajcaria	70	183,6	16,4	1 495,9	7,2	6,6
5	Holandia	45	176,0	17,7	1 479,7	6,9	6,6
6	Włochy	59	149,7	-3,3	1 264,0	5,9	5,6
7	Hiszpania	39	113,1	2,4	587,7	4,4	2,6
8	Szwecja	52	79,3	8,1	868,9	3,1	3,9
9	Luksemburg	7	73,4	1,5	47,7	2,9	0,2
10	Belgia	32	67,4	2,9	426,7	2,6	1,9
11	Finlandia	27	34,5	1,4	297,2	1,4	1,3
12	Dania	19	25,0	1,3	335,5	1,0	1,5
13	Norwegia	18	24,4	2,7	139,2	1,0	0,6
14	Austria	19	23,6	-0,5	156,6	0,9	0,7
15	Portugalia	7	12,6	0,3	43,7	0,5	0,2
16	Irlandia	6	5,7	0,8	54,1	0,2	0,2
17	Lichtenstein	3	2,6	0,2	13,4	0,1	0,1
	Ogółem	1000	2550,6	153,1	22 539,6	100,0	100,0

Źródło: Por. tab. 1.

Obejmują one 23,5% kapitału i 25,6% pracujących. Kolejną pozycję zajmuje Francja (131 siedziby firm, 21,6% kapitału) i Niemcy (134 firm i 16,8% kapitału) Te trzy kraje odgry-

wają więc dominującą rolę w tym zakresie a na ich terenie skupia się łącznie 597 siedzib firm, czyli 59,7%, zarządzających 61,9% wartości kapitału i skupiających w swoich korporacjach 68,0% pracujących. W wyniku tak dużej koncentracji centrów decyzyjnych wiodących firm oraz związanego z nimi potencjału produkcyjnego i kapitału, kraje te odgrywają wiodącą rolę w strukturach Unii Europejskiej, tworząc podstawowy trzon ekonomiczny tej nowo kształtującej się struktury gospodarczej.

Mniejszą rolę pod tym względem odgrywa: Szwajcaria (70 firm), Holandia (45), Włochy (59), Hiszpania (39), Szwecja (52). Łącznie obejmują one 265 firm, których łączny kapitał wynosi 27,5% i skupiają 25,3% pracujących. Znacznie mniejsze znaczenia mają pozostałe 9 krajów europejskich (Luksemburg, Belgia, Finlandia, Dania, Norwegia, Austria, Portugalia, Irlandia, Lichtenstein), na terenie których skupia się 13,8% firm, które obejmują tylko 10,6% kapitału i 6,7% pracujących.

Na terenie poszczególnych krajów występują centra decyzyjne firm reprezentujące różne sektory gospodarcze. Wszystkie rodzaje firm mają swoje siedziby na terenie Wielkiej Brytanii a w miarę zmniejszania się ich liczby na terenie pozostałych krajów, występują one coraz bardziej sporadycznie. Centra decyzyjne sektora przemysłowego, występują powszechnie bądź sporadycznie. Duża koncentracja siedzib zarządów firm reprezentujących przez wszystkie branże występuje na terenie Wielkiej Brytanii (145 zarządów), Niemiec (101), Francji (69), a następnie już sporadycznie występują reprezentacje wybranych branż na obszarze Szwecji (38), Szwecji (33), Włoch, Holandii i Hiszpanii.

Na terenie poszczególnych krajów możemy dostrzec dominację firm reprezentujących różne branże (tab. 7). Na terenie Wielkiej Brytanii najliczniej występują siedziby zarządów reprezentujących ropę, gaz i paliwa jądrowe, (gdzie z ogółu 39 zarządów firm, na terenie tego kraju występuje 15 zarządów), a następnie materiały budowlane, przemysł chemiczny, elektronikę i browary. Na terenie Niemiec najliczniej występują zarządy firm reprezentujących inżynierię przemysłową (19) i sprzęt elektryczny. Na terenie tych obu krajów w zbliżonej liczbie występują firmy reprezentujące energetykę (z ogółu tego typu zarządów 60, na terenie Wielkiej Brytanii występuje 20 zarządów a na terenie Niemiec 17). Na terenie Wielkiej Brytanii i Francji skupiają się zarządy firm żywnościowych a na terenie trzech wspomnianych krajów zarządy firm transportu i produkcji i sprzedaży. Biura konstrukcyjne, które należy uznać za ośrodki innowacyjne, bazujące na nauce i służące bezpośrednio produkcji występują najliczniej na terenie Francji (7), Niemiec (6) Wielkiej Brytanii (5) oraz w Hiszpanii i Szwecji (po 4). Uwarunkowania krajowe sprawiają, iż na terenie Wielkiej Brytanii i Finlandii skupiają się siedziby firm opakowań papierowych.

Stosunkowo silną koncentrację wykazują zarządy firm bankowo-finansowych. Z ogółu 281 ich liczby, na terenie Wielkiej Brytanii występuje ich 108, a na terenie Francji (32), Włoch (24), Szwajcarii (23), i Niemiec (16).

Podobnie większość zarządów, reprezentujących firmy komunikacyjne (z ogółu 90), występuje na terenie Wielkiej Brytanii (31) i Francji (12), Holandii (7) i Niemiec (6). Większość zarządów reprezentujących pozostałe sektory gospodarki występuje na terenie Wielkiej Brytanii. Podobnie wiodąca rola tego kraju zaznacza się w zakresie siedzib zarządów firm handlowych i pozostałych.

Tabela 7. Wiodące firmy europejskie według sektorów i państw w 1996 r.

Sektor	Liczba firm	Państwa																	
		Wielka Brytania	Francja	Niemcy	Szwajcaria	Holandia	Włochy	Hiszpania	Szwecja	Luksemburg	Belgia	Finlandia	Dania	Norwegia	Austria	Portugalia	Irlandia	Liechtenstein	
I. Razem przemysł, w tym:	525	145	69	101	38	21	26	20	33	2	15	19	7	10	13	3	2	1	
Inżynieria przemysłowa	64	12	2	19	9	2	4	1	6			4	2	1	1				1
Energetyka	60	20	1	17	4	1		7	4		2				3	1			
Ropa, gaz i paliwa jądrowe	39	15	6	5		2	2	3	1		1		2	1					
Materiały budowlane	36	12	5	2	5	1	3	2	1		1				2		1		
Kosmetyki	35	8	4	9	4	1			4			1	2	2					
Hutnictwo i metalurgia	34	2	4	8	1	1	3	1	5	1	4	2		1	1				
Przemysł chemiczny	33	9	3	6	2	2	3		2		3	1		2					
Żywność	33	11	8	1	3	5	1	1				2					1		
Biura konstrukcyjne	33	5	7	6		1	2	4	4		1	1		1	1				
Transport-Produkcja i sprzedaż	29	8	6	10			1		2		1				1				
Opakowania papierowe	26	5	2	3	3	1	2		2			4		1	1	2			
Browary	23	12	4	2	2	1						1			1				
Elektronika	20	8	4	3		2	2					1							
Inny przemysł materiałowy	16	5	3	3	1		1		1		1	1				1			
Włókiennictwo	10	4	3				2									1			
Lotniczy przemysł	9	3	3		1	1													
Sprzęt elektryczny	8	1	2	3					1				1						
Kopalnie	7	2	1	2	1						1								
Tytuł	6	2	1	1	1			1											
Instrumenty inżynierskie	4	1		1	1								1						
II. Razem instytucje finansowe, w tym:	281	108	32	16	23	14	24	13	7	5	14	4	6	2	4	4	3	2	
Banki	103	21	9	9	11	2	11	9	2	4	4	3	4	2	4	4	2	2	2
Finanse	61	26	8	1	6	4	6	1	2	1	5						1		
Ubezpieczenia	46	12	6	6	5	4	6	1	2		1	1	2						
Nieruchomości	36	20	8		1	2	1	2	1		1								
Fundusze powiernicze	35	29	1			2					3								

III. Razem komunikacja, w tym:	90	31	12	6	4	7	4	4	8		1	2	2	6	2		1	
Usługi transportowe	48	12	5	3	2	5	1	3	5		1	2	1	6	2			
Media	25	12	5	2	1	2	1		1								1	
Telekomunikacja	13	5		1	1			2	1	2			1					
Łączność	4	2	2															
IV. Razem handel, w tym:	56	24	9	7	4	2	2		3		2	1	2					
Sklepy	40	16	7	7	2	1	2		3		1		1					
Sprzedaż żywności	16	8	2		2	1					1	1	1					
V. Razem pozostałe, w tym:	48	24	9	4	1	1	3	2	1			1	2					
Mieszany	22	3	5	4	1	1	3	1	1			1	2					
Zaopatrzenie w wodę	13	11	1					1										
Hotele	9	6	3															
Konglomeraty	3	3																
Rolnictwo	1	1																
Ogółem	1000	332	131	134	70	45	59	39	52	7	32	27	19	18	19	7	6	3

Źródło: Por. tab. 1.

Przedstawiona analiza potwierdza, iż przestrzeń gospodarcza poszczególnych państw Europy Zachodniej jest bardzo zróżnicowana i stwarza często odmienne warunki dla koncentracji centrów decyzyjnych wiodących firm europejskich zarządzających kapitałami i wpływającymi na ich strategię rozwoju. Najkorzystniejsze warunki w tym zakresie występują na terenie trzech dominujących państw Unii Europejskiej (Wielka Brytania, Francja, Niemcy), które łącznie skupiają 59,7% centrów decyzyjnych wiodących firm i spełniają funkcję podstawowych segmentów złożonej gospodarki tej organizacji. Pozostałe obszary rozwijają się przeważnie w oparciu o reguły powiązań komplementarnych.

Na tym tle należy wnosić, iż obecnie kraje Europy Środkowej, w tym Polska, reprezentują znacznie mniej korzystne warunki dla lokalizacji centrów decyzyjnych tego typu firm, czyli pod tym względem są obszarami mniej konkurencyjnymi. Dlatego obecnie szczególnie ważnym dla nich problemem jest podniesienie konkurencyjności ich przestrzeni gospodarczej oraz przyciąganie na swój teren w pierwszym etapie znaczących oddziałów produkcyjnych firm europejskich i światowych, które wykształcą powiązania produkcyjne z miejscowymi przedsiębiorstwami a później wpłyną na lokalizację na ich terenie zarządów koncernów ponadnarodowych oraz ich otoczenia biznesowego i naukowo-badawczego.

Literatura

- Zioło Z., 1996, *Problematyka kształtowania nowej przestrzeni przemysłowej* [w:] *Polska w Europie Bałtyckiej* (red. E. Rydz). 45. Zjazd Polskiego Towarzystwa Geograficznego, PTG Oddz. w Słupsku, Instytut geografii WSP w Słupsku. Słupsk-Ustka s. 300-303.
- Zioło Z., 1999, *Model funkcjonowania przestrzeni geograficznej jako próba integracji badań geograficznych* [w:] *Geografia na przełomie wieków – jedność w różnorodności* (red. A. Lisowski). Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1999, s. 122-131.
- Zioło Z., 2001, *Struktura branżowa i koncentracja przestrzenna wiodących światowych firm przemysłowych* [w:] *Problemy przemian struktur przemysłowych w procesie wdrażania reguł gospodarki rynkowej* (red. Z. Zioło) Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 3, Warszawa-Kraków-Rzeszów 2001, s. 29-41.

